

HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS A FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ TANULÓK OKTATÁSÁBAN

DISABILITY DISCRIMINATION IN EDUCATION

Jánosi Dalma

Abstract: Although every democratic country prohibits discrimination in its legislation, discrimination is present on all levels of public, social, cultural, economic and private life. Education is no exception, discrimination is present, especially against pupils with special needs, both in mainstream and special education. The present article proposes to analyze discrimination in education, based on the criteria of disability, from the point of view of the decisions issued by the Romanian equality body, set forth for the prevention, prohibition and sanctioning of all forms of discrimination in Romania.

Keywords: discrimination, education system in Romania, sanctions, disability

1. Bevezetés

A hátrányos megkülönböztetés a közélet és magánélet minden területén fellelhető, bár minden demokratikus államban található valamilyen rendelkezés a diszkrimináció tilalmára vonatkozóan. Az elemzés alapján látni fogjuk, hogy Romániában is az európai standardoknak megfelelő jogi és intézményi keretet hoztak létre a diszkrimináció tilalmára és szankciójára. Akik úgy érzik, diszkrimináció áldozataivá váltak, meghatározott időtartamon belül panasszal fordulhatnak egy olyan intézményhez, melyet azzal a céllal hoztak létre, hogy a hátrányos megkülönböztetést megállapítsa és adott esetben szankciókat rójon ki az elkövetőkre. A Diszkriminációellenes Tanács (továbbiakban Tanács) 2002 óta működik Romániában, a hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos panaszok száma, melyekben döntést hozott, évről évre növekedett. A hátrányos megkülönböztetés sajnos az oktatásban sem marad el, áldozatai leggyakrabban a fogyatékkal élő gyermekek. Jelen tanulmány a Tanács döntései alapján elemzi az oktatásban előforduló diszkriminációs panaszokat, arra keresve a választ, hogy kik a legérintettebbek és milyen narratívák mentén alakul ki a diszkrimináció az iskolában.

2. A hátrányos megkülönböztetésre vonatkozó hazai jogszabályozás

A 137/2000-es kormányrendelet teremt meg Romániában a hátrányos megkülönböztetés megelőzésére és büntetésére vonatkozó általános jogi és intézményi keretet. A jogszabály meghatározza a diszkrimináció fogalmát, rendelkezik a hátrányos megkülönböztetés büntetéséről, a Diszkriminációellenes Tanács hatásköreiről és az eljárásról is.

A rendelet értelmében, diszkriminációnak minősül bármely olyan megkülönböztetés, kirekesztés, korlátozás, előnyben részesítés, mely a személyek vagy csoportok bizonyos kritériumain alapszik és amelynek célja vagy hatása az emberi jogok és az alapvető szabadságok gyakorlásának korlátozása a gazdasági, társadalmi, kulturális vagy a közélet bármely más színterén. Az említett kritériumokat is megnevezi a törvény, ezek a következők: faji, nemzeti, etnikai, nyelvi, vallási hovatartozás, szociális

helyzet, szexuális orientáltság, életkor, fogyatékoság, nemragályos betegség, kiszolgáltatott csoporthoz való tartozás, valamint bármely más kritérium.

A nemzeti és nemzetközi szabályozás értelmében a hátrányos megkülönböztetés, súlyosságától függően, eshet a büntetőjog, a polgárjog vagy a szabálysértés hatálya alá. A Büntetőjogi Törvénykönyv 369. Cikkelye kimondja, hogy „...a személyek vagy csoportok ellen irányuló gyűlöletkeltés vagy hátrányos megkülönböztetésre való ösztönzés 6 hónap és 3 év közötti szabadságvesztéssel vagy pénzbírsággal büntetendő.” Az emberi méltóság ellen irányuló cselekedetek vagy a zaklatás lehetnek bűncselekmények, amennyiben ezek a tettek a társadalom tagjaira vagy csoportjaira súlyos veszélyt jelentenek, szándékosak vagy gondatlanságból követték el őket.

A Diszkriminációellenes Tanácsnak nincs hatásköre büntetőjogi tettek megállapítására és büntetésére, ez kizárólag a bíróságok kompetenciájába tartozik. Ha viszont egy tett nem jelent veszélyt a társadalom egészére, akkor a jogsértés szankcionálható. Az utóbbi esetben a panaszosok mind a bírósághoz, mind a Diszkriminációellenes Tanácshoz fordulhatnak jogorvoslatért. A Tanács a benyújtott petíciókat elemzi és megállapítja, hogy történt-e hátrányos megkülönböztetés a panaszos ellen. A panaszos a tett elkövetésétől számított egy éven belül be kell nyújtsa a petíciót a Tanácshoz (20 cikk, 1. Bekezdés). A Tanács különböző szankciókat alkalmazhat, ha megállapítja a diszkriminációt: pénzbírságot róhat ki, megróvásban részesíthet, javaslatot tehet a hátrányos helyzet megszüntetésére és figyelemmel követheti a helyzet alakulását (26. Cikk, 1. Bekezdés). A Tanács viszont nem dönthet az áldozat kártérítéséről, ez kizárólag a bíróságok jogköre. A Tanácshoz letett petíciókból születő határozatok tehát csak morális elégtételt nyújthatnak az áldozatoknak, pénzbeli elégtételt soha. Ha viszont a Tanács megállapította a diszkriminációt, a panaszosok fordulhatnak bírósághoz, hogy kártérítést kapjanak.

3. A hátrányos megkülönböztetés megállapítása

A Tanács, ugyancsak a 137/2000-es kormányrendelet értelmében, akkor állapítja meg a hátrányos megkülönböztetést, ha a következő feltételek egyidejűleg teljesülnek: létezik egy, a törvényben foglalt kritériumok alapján történő megkülönböztetés, mely valamilyen jogot sért és nincs objektív magyarázat rá. Mielőtt határozat születne egy petíció ügyében, a Tanács tehát elemzi, hogy történt-e megkülönböztetés, ha igen, milyen kritérium alapján, milyen jog sérült és van-e az elkövetőnek objektív magyarázata, igazolása a tett elkövetésére.

Megkülönböztetés akkor történt, ha hasonló helyzetben levő személyeket eltérő módon kezeltek, de akkor is, ha a különböző helyzetben levő személyeket azonos módon kezeltek. Kézenfekvő példa az előbbi szemléltetésére az, amikor ugyanazon a szakterületen, ugyanazért vagy hasonló munkáért kevesebb bért kap a nő, mint a férfi kollégája. Ebben az esetben a hasonló helyzetben levő személyekkel eltérő módon bántak, vagyis hátrányosan megkülönböztették a női alkalmazottat. A munkaügy színterén maradva, különböző helyzetben van a mozgássérült alkalmazott és a nem mozgássérült kollégája, a munkahelyre való bejutás szempontjából. Ha mindkettőtől elvárják, hogy az első emeleti irodába bejussanak, de nem biztosítanak akadálymentes környezetet, akkor éppen az azonos bánásmódból származik a hátrányos megkülönböztetés, hiszen a két alkalmazott különböző helyzetben van, mely különböző eljárást igényelt volna, ahhoz, hogy egyformán elvégezhesék munkájukat.

A megkülönböztetés léte mellett, a második fontos szempont, hogy valamilyen *törvénybe foglalt kritériumot* érintsen a diszkriminatív cselekedet. A már fennebb említett kritériumok és a hátrányos cselekedet között lennie kell *kauzalitásnak* is. Panaszt tehet valaki azért, mert úgy gondolja, hogy bizonyos tulajdonsága miatt történt egy hátrányos megkülönböztetés, de mégis összefüggés a kritérium és a vélt hátrányos megkülönböztetés között. Az alábbi eset jól szemlélteti ezt:

A 98/2011-es tanácsi határozat szerint a panasztevő azt kifogásolta, hogy roma származása miatt bocsájtották el a munkahelyéről, egy közintézményből. Az etnikai származás törvénybe foglalt kritérium, de ebben az esetben a Tanács megállapította, hogy az elbocsájtás nem a panaszos származása miatt történt, hanem egy kormányhatározatban foglalt rendelkezés végrehajtásaként, mely

átszervezte a munkaadó intézményt. Nem volt tehát összefüggés a roma származás és az elbocsájtás között.

Más esetekben az okozati összefüggés egyértelmű:

A 234/2011-es tanácsi határozat szerint egy nemkormányzati szervezet nyújtott be panaszt egy általános iskola ellen Craiovában. A panaszosok bizonyították, hogy az I., III. és V. osztályokban a romák és román gyerekek külön osztályokban, tehát szegregáltan tanulnak. Az iskola azzal védekezett, hogy a román szülők kérték, hogy gyerekeik ne járjanak együtt roma gyerekekkel, illetve a roma szülők későn iratják be iskolába a gyerekeiket, így a roma gyerekek azokba az osztályokba kerülnek, ahol maradt hely. A Tanács helyszíni vizsgálódását követően megállapította, hogy az iskola által felhozott érvek nem valósak, az iskola szegregáltan oktatja a roma és román gyerekeket. Megállapították a diszkriminációt és megróvásban részesítették az iskolát.

Láthatjuk, hogy a megkülönböztetés mellett egy törvénybe foglalt kritériumnak kell léteznie, mégpedig kauzalitás kell fennálljon köztük. Ugyanakkor egy *jognak* is sérülnie kell, ahhoz hogy a diszkriminációt megállapíthassák. Ha egy személynek megtiltjuk, hogy az iskola folyosóin vagy termeiben dohányozzon, ezzel nem sértünk semmilyen jogot, hiszen nem létezik törvénybe foglalt jog az iskola folyosóin vagy termeiben való cigarettázás mellett, akkor sem, ha az illető személy nikotinfüggő.

A fenti példákban láthatjuk, hogy azok a személyek vagy intézmények, akik ellen a panasz szól (alperesek) *objektív igazolást* hozhatnak fel védelmükre. Az első esetben az objektív igazolás helytálló volt, hiszen az intézmény bizonyította, hogy egy jogszabálynak szerzett érvényt, amikor elbocsájtotta alkalmazottját, nem volt a szerződésbontásnak köze annak etnikai hovatartozásához. A második esetben viszont azt láthattuk, hogy az iskola azt hozta fel védelmére, hogy a szülők kérték a szegregált oktatást, az iskola pedig ennek engedett amikor külön osztályokba rendezte a roma és román gyerekeket. A szegregálás nem lehet objektív igazolás, törvény tiltja azt, így az iskola akkor sem szegregálhat, ha a szülők kérelmeznek.

Az objektív igazolások egy másik formája, mellyel az oktatásban is gyakran találkozhatunk, azok a pozitív intézkedések, melyeknek a hátránycsökkentés a szerepük, pontosabban a hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatását célozzák meg. Ahhoz, hogy pozitív intézkedéseket hozzanak, előbb fenn kell álljon egy társadalmi egyenlőtlenség (ezeket népszámlálásokból, felmérésekből láthatjuk). A pozitív intézkedések az egyenlőtlenséget kell ellensúlyozzák, hatásukat pedig időről időre fel kell mérni, és ha már nem töltik be szerepüket, akkor ezeket le kell állítani (Jánosi és Haller, 2014). A pozitív intézkedések talán legismertebb formája az oktatásban a romák számára fenntartott helyek líceumokban, egyetemeken egyaránt. Ezek a helyek, az osztályok vagy évfolyamok számához képest mindig kiegészítésként kerülnek meghirdetésre, sosem a meglévő helyekből vesznek el hátrányos helyzetű fiatalok számára, pontosan azért, hogy az intézkedés ne érintsen hátrányosan másokat, akik nem jogosultak fenntartott helyekre.

4. A Diszkriminációellenes Tanács esetjoga oktatásügyben

A diszkrimináció a közélet bármely területén előfordulhat, az oktatásügy azonban kiemelt helyet foglal el ezen színterek között a munkaügy és gazdasági élet mellett. A 137/2000-es kormányrendelet 11. cikke, 1. bekezdése alapján: „*Jogsértés, jelen rendelet értelmében, ha egy személynek vagy csoportnak megtagadják az állami vagy magánoktatáshoz való jog bármely formáját, bármely szinten, faji, nemzeti, etnikai, életkori, vallási megfontolásból, vagy azért mert az illető valamely szociális réteghez tartozik, vagy szexuális orientáltsága miatt.*” Továbbá, a 2. bekezdés kimondja, hogy „*Az 1. bekezdés rendelkezései az oktatás valamennyi fázisára vagy szakaszára vonatkozik, ideértve az oktatási intézményekbe történő felvételt vagy beiratkozást, valamint az ismeretek értékelését vagy vizsgálatát.*”

A következő elemzés a Tanács által kibocsátott határozatokon alapul, pontosabban a 2011-2015-ös időszakot öleli fel, mely idő alatt összesen 2981 határozatot hozott a Tanács.

Az 1. számú grafikon alapján láthatjuk, hogy a legjelentősebb diszkriminációs szintér az a munkaügy területe, legalábbis ezen a területen történt a vélt vagy valós hátrányos megkülönböztetések 41%-a.

1. ábra. a Diszkriminációellenes Tanács által kibocsátott határozatok száma adott diszkriminációs szintéren

2. ábra. Az oktatásügy szintere a hátrányos megkülönböztetés kritériumai szerint, a Diszkriminációellenes Tanács határozatai alapján

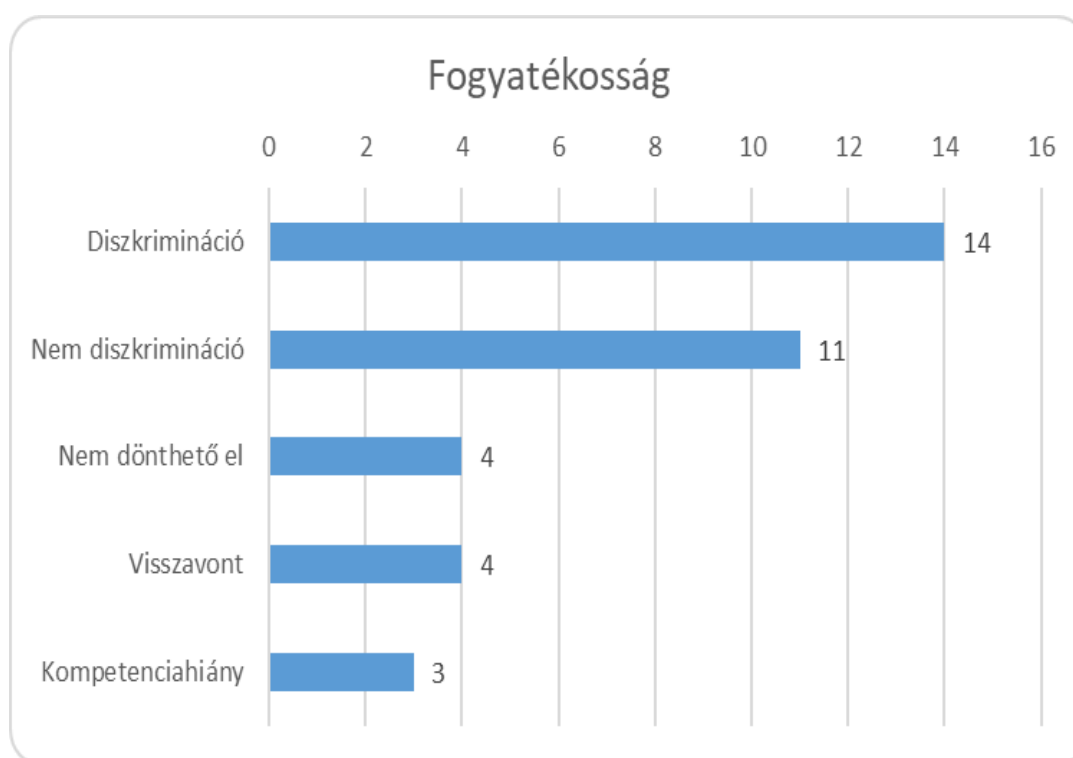
A nyugdíjak újraszámolásától eltekintve is azonban a munkaügy színtere marad vezető helyen a Tanács határozatainak között. Jelen elemzés terjedelmi keretei miatt nem térünk ki részletesen, hogy mely szinten milyen típusú határozatok születtek, a továbbiakban kizárólag az oktatásügyre fókuszálunk. Ugyancsak az 1. számú grafikonból látható, hogy az oktatásügyek terén beérkező panaszok száma is jelentős, több mint 7%-át teszik ki a panaszoknak.

A 2. számú grafikon alapján elmondható, hogy az oktatásügy színterén leggyakrabban a fogyatékosokat diszkriminálták az iskolában, a határozatok közel 30%-a ebben a kritériumban született, ezt követték a romák ellen irányuló hátrányos megkülönböztetések, míg legritkábban szexuális orientáltság vagy nemragályos betegség volt a kritérium.

5. Az oktatáshoz való jog megsértése fogyatékossgal alapján

A 3. Számú grafikonon láthatjuk, hogy a fogyatékossgal kritériumában benyújtott panaszok 30%-ában nem diszkriminált az alperes, míg közel 40% esetében a Tanács megállapította a diszkriminációt és valamilyen szankciót is kirótt. További 30% esetében nem lehetett megállapítani, hogy történt-e hátrányos megkülönböztetés, mert nem volt elegendő bizonyíték (11,1%), a panaszos visszavonta a kérelmét (11,1%) vagy olyan ügyben kérték a Tanács segítségét melyben nem volt hatásköre döntést hozni (8,3%).

Ami a kiszabott szankciókat illeti, elmondható, hogy a hátrányos megkülönböztetés súlyosságának függvényében, pénzbírságot az esetek nagyjából felében róttak ki, figyelmeztetést és javaslatot pedig a többi esetben. A pénzbírságok átlaga 1175 lej, de leggyakrabban 1000 lejre bírságolták az alperest.

3. ábra. a Tanács döntése azon vélt vagy valós hátrányos megkülönböztetések ügyében, melyeket az oktatás színterén, fogyatékossgal miatt követtek el

A továbbiakban azokat az eseteket vesszük górcső alá, amelyekben megállapították a diszkriminációt 2011 és 2015 közötti időszakban, hogy láttassuk, milyen típusú hátrányos megkülönböztetéssel találkoztak a szülők és pedagógusok az oktatásban.

5.1. A tanintézményekből való kizárás

A leggyakoribb narratívát, amivel a panaszokban találkozunk jól szemlélteti az alábbi két példa:

A 282/2012-es tanácsi határozat a fogyatékos gyermek oktatáshoz való jogának megsértésével foglalkozik. A kiskorút ADHD diagnózissal normál iskolába iratták, erre szakértői javaslattal rendelkezett. Az oktatással párhuzamosan, egyéni fejlesztési terv alapján heti rendszerességgel fejlesztésben és tanácsadásban részesült. A panaszos azt állítja, hogy a tanítónő nem megfelelő viselkedést tanusított, arra kérve az iskola vezetését, hogy más osztályba helyezze a gyermeket, mivel rossz példával szolgál a többi tanuló számára. Az iskola vezetősége is figyelmeztette a tanítónőt, hogy kérésével törvényt szeg. A szülők végül kivették a gyermeket az iskolából, mert a tanítónővel való viszony egyre feszültebb lett. A gyermek más normál iskolába került, ahol befogadták, és a gyermek agresszivitása is csökkent. A Tanács megvizsgálta a bizonyítékokat, megállapította, hogy a tanítónő hátrányosan megkülönböztette a kiskorú, ADHD-val diagnosztizált gyermeket és 400 lejes pénzbírságra büntette a tanítónőt.

A 644/2013-as tanácsi határozatból kiderül, hogy egy, a fogyatékosokat támogató nemkormányzati szervezet, azzal kereste meg a Tanácsot, hogy egy autizmussal diagnosztizált, de szakértői javaslatra normál iskolába járó gyerek szüleinek nyomást gyakorolt az iskola, hogy elvigyék onnan a fogyatékkal élő gyereket. Az iskola képviselői azt állították, hogy a többi szülő kérelmezése alapján jártak el, mivel az osztálytársak szülei aláírást gyűjtöttek, hogy az autista kiskorút eltávolítsák az iskolából. A Tanács megállapította, hogy az iskola hátrányosan megkülönböztette a kiskorú fogyatékosága alapján, és 1000 lejes pénzbírságot rótt ki az iskolára. Ugyanakkor kötelezte az iskolát arra is, hogy a tanácsi határozatot az aláírásgyűjtő szülők tudomására hozza, és javasolta, hogy a jövőben ne engedjen az olyan nyomásnak, melynek eredménye egy fogyatékos gyermek eltávolítása az iskolából.

Bár az elemzésben csak ezt a két példát mutattuk be, az oktatással kapcsolatos, fogyatékoság alapján benyújtott panaszokban a leggyakoribbak az ezekhez hasonló panaszok, melyben a gyereket vagy nem vették fel a normál oktatásba, annak ellenére, hogy szakértői ajánlása volt erre vonatkozóan, vagy olyan intézkedéseket hoztak, nyomást gyakorolva a szülőkre, melyek következtében azok önként más tanintézménybe iratták gyerekeiket.

Nem ritka a következő határozatokban szemléltetett zaklatás, megalázás sem.

5.2. Zaklatás, megalázás

A 326/2015-ös tanácsi határozat tárgya a fogyatékos gyermek megalázása tanórán. Az ADHD-val diagnosztizált, de szakértői javaslatra normál oktatásban tanuló V. osztályos gyermeket órán megalázta a tanárja, „*vagy alszol, vagy hülye vagy*” mondattal illetve. A tanórák során nem vették figyelembe a gyermek speciális szükségleteit sem, nem adaptálták az órákat, az iskola pedig nem biztosította a javasolt pszichológusi szaksegítségét. A Tanács megállapította a diszkrimináció és zaklatás tényét, a tanárt és az iskolát is figyelmeztetésben részesítette.

A 248/2014-es tanácsi határozat alapján egy egyetemista hallgató, miután epilepsziás rohamait követően agyműtéten esett át, szeretne volna az elmaradt vizsgáit pótolni. A dékánnal előzetesen megbeszélte a problémáját és lehetőséget kapott arra, hogy ismét letegye a vizsgákat, de egyenként kellett megkeresnie és megbeszélnie a problémáját a tanárokkal. Az egyik tanár nemcsak, hogy nem fogadta vizsgára, de mindenki előtt megjegyzést tett a hallgatóra, „*nézzétek, mit akar: házi feladatokat akar, mert baj van a fejével*”. A hallgató szerint sérült a titoktartáshoz való joga és emberi méltóságában alázták meg. A Tanács megállapította a diszkriminációt és 2000 lejes pénzbírsággal büntette a tanárt.

Figyelemreméltó, hogy zaklatással, megalázással kapcsolatos ügyekben szabta ki a Tanács a legmagasabb pénzbírságokat is, melyet az oktatás színterén, fogyatékoság alapján hozott a tanulmányozott időszakban. Nem véletlen, hiszen a zaklatás, megalázás következményeit a tanulók hosszú ideig magukon viselik, ráadásul sérül a titoktartás követelménye is, hiszen a tanulónak,

diáknak, egyetemi hallgatónak joga van arra, hogy betegségét ne közölje másokkal, ha azt nem szeretné.

5.3. Iskolán kívüli tevékenységekből való kizárás

A nyomásgyakorlás, megalázás egy másik formája, amikor a fogyatékos tanulót nem az iskolai órán zajló tevékenységekből zárják ki, hanem éppen azokból a szabadidős, de iskola által szervezett foglalkozásokból, melyen az osztály összes többi tagja részt vehet.

A 357/2012-es tanácsi határozat szerint az elemi osztályba járó kiskorú gyermeket nem volt hajlandó tanítónője az iskola által szervezett, de iskolán kívüli tevékenységekbe bevonni. Az osztály többi tagja részt vehetett a programokon. A Tanács megállapította a diszkriminációt, és mind a tanítónőt, mind az iskolát figyelmeztetésben részesítette.

5.4. A megfelelő körülmények biztosításának hiánya

A 102/2013-as határozat tárgya különbözik a fenti példától. A Tanács hivatalból indított eljárást egy megyei tanács ellen, amiért az inkluzív iskolában tanuló gyerekek és ott tanító pedagógusok nem megfelelő körülmények között tevékenykednek. Az épület, amelyben az iskolai tevékenységek zajlanak, erősen penészes, megrongálódott, veszélyeztetve ezzel a tanulók és pedagógusok egészségét. A megyei tanács azzal védekezett, hogy vissza kellett szolgáltatnia eredeti tulajdonosának azt az épületet, melyben korábban az iskola működött, új épületet pedig nem sikerült találnia. A Tanács megállapította a diszkriminációt és javaslatot tett, hogy a megyei tanács minél rövidebb időn belül orvosolja a problémát, utaljon ki adekvát épületet az inkluzív iskolának.

6. Következtetések

Romániában a hátrányos megkülönböztetés tilalmára és szankcionálására létrehozott jogi és intézményi keret összhangban van az európai normákkal. A Diszkriminációellenes Tanácshoz bárki fordulhat panasszal amennyiben úgy véli, hátrányos megkülönböztetés áldozata lett. A Tanács határozatban dönt arról, hogy a petícióban foglaltak kimerítik-e a hátrányos megkülönböztetés fogalmát, és ha igen, szankciót is kiszabhat.

A diszkrimináció, a határozatok tükrében, a közélet minden területére kiterjed, leggyakrabban a munkaügyekben, a közszolgáltatások és jogi eljárások színterein jelenik meg, de az oktatásügy is érintett. A vizsgált időszakban, 2011-2015 között, a panaszok nem kevesebb, mint 7%-a az oktatásügy színterére vonatkozott. Ezen belül, a fogyatékossgal alapuló hátrányos megkülönböztetés volt a legjelentősebb, a felperesek 30%-a fogyatékossgal miatti diszkriminációra panaszkodott. A Tanács mindenik esetet megvizsgálta és a fogyatékossgal alapuló petíciók 40%-ában meg is állapította a hátrányos megkülönböztetést.

Az alkalmazott szankciók mértéke általában szimbolikus. Legsúlyosabb esetben az intézmény vagy az elkövető átlagosan 1175 lejes pénzbírságban részesült, figyelmeztetést kapott vagy javaslatot tettek, hogy javítson a helyzeten, állapoton, úgy hogy az ne legyen többé diszkriminatív. Nem találtunk semmilyen utalást arra, hogy milyen módon követi nyomon a Tanács a javaslatok betartását, megvalósulását. A határozatról az érintett felek másolatot kapnak (pl. Tanfelügyelőség, önkormányzat, pénzbírság esetén a helyi pénzügyi intézmények), és gyakorlatilag rajtuk múlik, hogy érvényt szereznek-e a rendelkezéseknek vagy sem.

Láthatjuk, hogy bármennyire is jól kidolgozott a diszkrimináció tilalmára és szankcionálására vonatkozó törvény, az áldozatok csak képletes, morális kárpótlásban részesülhetnek, pénzbeli kárpótlásért továbbra is a bíróságokon kell jogorvoslatot keresniük.

A morális kárpótlás azonban nem elhanyagolható, hiszen ráirányítja a figyelmet a diszkrimináció valóságára, a megrovásban részesülő intézmények, személyek sokszor médiafigyelmet is kapnak.

Súlyosabb esetekben éppen a Tanács kérheti azt, hogy az általa meghozott határozatot hozza az alperes nyilvánosságra, közölje az érintettekkel, vagy éppen média orgánumokon keresztül közölje. Súlyos pénzbírságok esetén ezeknek is lehet korrekciós hatása, hiszen, annak ellenére, hogy az alperes nem az áldozatot kártéríti, mégis csak ki kell fizetnie a büntetést.

Nem utolsó sorban a határozatokban fellelhető esetek fontos képet festenek társadalmunkról, arról, hogy milyen hátrányos megkülönböztetések fordulnak elő a különböző szintereken, azt is láttatják, hogy hol szükségesek fontos intézkedések, jelen esetben az iskolák és más döntéshozó szervek részéről.

A tanácsi határozatok és a példák mentén annak lehetünk a tanúi, hogy leggyakrabban a fogyatékos gyerekeket nem fogadják a normál iskolákba vagy ha befogadják őket, utólag nyomást gyakorolnak a szülőkre, hogy más iskolába írássák gyerekeiket, akkor is, ha szakértői ajánlás alapján a gyerekek normál iskolában lenne a helye. Másik gyakori eset az, hogy a fogyatékos gyerekeket megalázzák, zaklatás áldozataivá válnak, melynek gyakran ugyanaz lesz az eredménye, mint az előző narratívának: a szülők átvisszik más iskolába gyerekeiket. Nem mellékes, hogy ez az oktatás minden szintjén, óvodától egyetemig egyaránt előfordul. Az iskolai előmenetelt szolgáló, pozitív intézkedés fogyatékos gyerekek számára az lenne, ha a tantervet esetükben saját igényeiknek megfelelően alakítanák a tanárok, esetenként lassúbb ütemben haladhatnának velük, egyéni feladatokat kapnának és pszichológusi szaksegítségben részesülnének. A példaként bemutatott panaszokból megfigyelhetjük, hogy a pedagógusok nincsenek felkészülve az egyéni ütemtervben való munkára, részben nincs benne a képzésükben ennek mikéntje, másrészt a nagy osztálylétszám és gyors ritmus, amit elvár tőlük a tanterv, nem teremti meg ennek feltételeit. Az iskola által szervezett, de iskolán kívüli tevékenységekből kizárt fogyatékos gyerekek esete azt is mutatja, hogy a tanárok számára adott esetben eszköz a szülőkre való nyomásgyakorlás annak érdekében, hogy fogyatékkal élő gyerekeiket kivegyék az iskolából illetve más tanintézménybe írássák. Nem mellékes narratíva az sem, amikor olyan körülmények közé, olyan épületbe szorítja az önkormányzat az inkluzív, tehát fogyatékkal élő gyerekeket nevelő iskolákat, mely nem alkalmas iskolai tevékenységekre. A hasonló cselekedetekkel azt közvetíti az önkormányzat a társadalom felé, hogy ezek a gyerekek és az ott dolgozó pedagógusok kevésbé értékesek számára. A hasonló cselekedetek nem szolgálják a békés együttélést, sőt, főlegesen a hátrányos megkülönböztetés célpontjává teszik azokat a személyeket, akik már eleve a társadalom peremére szorultak hátrányos helyzetükből kifolyólag.

7. A tanulmány korlátai

Az elemzés hátránya, hogy kizárólag a tanácsi határozatokon keresztül elemzi a fogyatékoságon alapuló diszkriminációt Romániában, holott feltételezhető, hogy az esetek nagyon kevés százaléka kerül a Tanács elé. Nem tudjuk tehát az esetekből felmérni a jelenség mértékét, ennek kutatása egy másik tanulmány témája, mely meghaladná jelen elemzés terjedelmi korlátait.

Ugyanakkor nem tudjuk nyomon követni, hogy a tanácsi határozatokat követően történt-e jogorvoslat, a javaslatokat betartották-e, ha igen mennyi időbe telett, az iskolák tettek-e konkrét lépéseket, hogy hasonló esetek ne fordulhassanak többé elő, csupán a határozatban szereplő döntés mögött meghúzódó érvek és ellenérvek sorát, a vizsgálódás folyamatát látjuk, és természetesen azokat a nagyon fontos érveket, melyek alapján a Tanács döntést hoz.

Irodalomjegyzék

Jánosi, D. – Haller I. (2014): Măsură afirmativă, *Studii de Securitate Publică*, Vol. 3, Nr. 4, pp. 161-173

Büntetőjogi Törvénykönyv, 286/2009-es törvény, *Románia hivatalos közlönye*, 510 sz., 2009. július 24.

A diszkrimináció összes formájának megelőzésére és szankcionálására vonatkozó 137/2000-es kormányrendelet, *Románia hivatalos közlönye*, I. rész, 166 sz., 2014. március 7.

Diszkriminációellenes Tanács határozatai: 98/2011, 234/2011, 282/2012, 357/2012, 102/2013, 644/2013, 326/2015

Szerző

Jánosi Dalma, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár (Románia). E-mail: janosidalma@yahoo.com.

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm a Romániai Diszkriminációellenes Tanácsnak (Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării), amiért engedélyezte a határozatokhoz való hozzáférést és hetekig helyet biztosított számomra székhelyén, hogy a határozatokat elemezhessem.

